

*Javaslat a
Pápai Kaszinó
pápai értéktárba történő felvételéhez*

Készítette:
Dr. Hudi József

.....*Dr. Hudi József*.....(aláírás)

Pápa, 2018. május 20.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
**Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei
8500 Pápa, Március 15. tér 9.**
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: **Dr. Hudi József**
Levelezési cím: **8200 Veszprém, Nyárfa utca 32.**
Telefonszám: **06/30/632 05 85**
E-mail cím: **leveltar@papacollege.hu**

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:
A Pápai Kaszinó
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 agrár- és egészség és életmód épített környezet
élelmiszergazdaság **kulturális örökség** sport
 ipari és műszaki turizmus
megoldások
 természeti környezet

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

A Pápai Kaszinó jegyzőkönyveit, iratait elsősorban a Dunántúli Református Egyházkerület Könyvtárának Kézirattára (DREKK), másodsorban a Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL) őrzi. Jelenleg mindkettő a levéltár új székházában, a Pápai Református Teológiai Akadémia (korábban: Nátus) épületében (Pápa, Március 13–14. sz. a.) van elhelyezve, ott a hivatalos nyitvatartási időben kutatható.

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
 települési tájegységi **megyei** külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

A polgári társadalmi nyilvánosság legfontosabb fórumai a különféle egyesületek voltak, melyek százával jöttek létre a reformkori Magyarországon. A közös cél (önművelődés, társalgás, gazdaságfejlesztés, jótékonykodás, stb.) érdekében tenni akaró, jogilag egyenlőnek tekintett (állam)polgárokat fogták össze akkor, amikor a rendi kiváltságok hagyományosan még erőteljesen megosztották a társadalmat.

Pápán országosan az első egyesületalapítási hullámban, 1830-ban alakult meg a város értelmiségét összefogó 20 tagú olvasótársaság, mely 1832-ben kaszinóvá alakult. Ekkor olyan rendszabályokat alkottak, amelyek kimondták: „az emberek mint emberek egyenlők, 's embernek nem születés, vagy vallás, hanem önviselete, 's műveltsége adhat mások előtt érdemet 's köztiszteltetést...”. Ekkor határoztak arról, hogy „vallás-, születés- és hivatalkülönbség nélkül minden becsületes magaviseletű férfiú casinónknak tagja lehessen”. A Pápai Kaszinó (korabeli helyesírással: Pápai Casino) alapszabályszerűen 1834. január 6-án a liberális gr. Esterházy Károly főigazgató vezetésével alakult meg a Griff vendégfogadó emeleti nagytermében – később (és mindmáig tévesen) ezt a dátumot (s nem az 1832. évet) tartották az egyesület „születésnapjának”.

A Pápai Kaszinó 1837-ig, a polgárok kiválásáig és a Polgári kaszinó megalapításáig a polgárságot is magában foglalta. Kiválásukat Vermes Illés uradalmi ügyész, kaszinóalapító-elnök joggal kifogásolta. Szakításra valószínűleg az eltérő műveltség és érdekeltség miatt került sor. (A város önkormányzatát kézben tartó polgárok feltehetőleg úgy érezték, hogy háttérbe szorultak az „úri” vezetésű kaszinóban.) Ezután Pápai Kaszinót nemesi, úri kaszinónak tekintették – valójában azonban a nemességnél jóval szélesebb társadalmi bázison nyugodott. Kezdetől számos izraelita tagja volt – közéjük tartozott a somhegyi és ajkai üveggyárat alapító Neumann család is. A kaszinó a kiegyezés korában és a Horthy-korszakban a város művelt, vezető rétegeit (az egyházi és világi értelmiséget, városi, vármegyei és uradalmi tisztviselőket, magántisztviselőket, művelt vállalkozókat) fogta össze. 1934-ben is a középosztály társasági egyleteként definiálta önmagát. A Pápai Kaszinó rövid megszakításokkal a második világháború végéig, 1944-ig szolgálta a város kulturális életét.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

A Pápai Kaszinó kulturális egyesületként szerveződött. 1838-ban elfogadott alapszabálya szerint „célja egyesített erővel a' közhasznú ösméreték' megszerezhetőse, a' művelt és finom társalkodásra módot és alkalmat eszközölni, 's így a' műveltséget és pallérozódást előmozdítani.” Azt is kimondták, hogy „A' casinónak különbség nélkül minden becsületes férfiú tagja lehet.” A művelt társasági életnek a kaszinó termei: olvasóterme és könyvtára (jelentős könyvállománnyal), társalgója, étterme biztosították. A kaszinó rendezvényeire a tagok hozzátartozóikat és vendégeiket is magukkal vihették. A híres vendégek között találjuk többek közt Vörösmarty Mihály költőt (1839), Beöthy Zsigmond író (1840), Egressy Gábor színészt (1840), Erdélyi János író, Vachott Sándor író és szerkesztőt (1842), Prielle Kornélia színésznőt, Petőfi egykori múzsáját (1862), Thaly Kálmán történészt (1863), Ballagi [Bloch] Mór nyelvészt (1886), Szász Károly költőt, dunamelléki református püspököt (1886), Lampérth Géza költőt (1900), Beck Ö. Fülöp szobrászt és éremművészt (1905), Sik Sándor költőt (1936).

Az előadóesteken, koncerteken, színi előadásokon nők is részt vettek, sőt, fel is léptek. A kaszinó a reformkorban elősegítette a hazafias kezdeményezéseket: a politikai közvélemény formálását, a haladó mozgalmak (pl. a Kossuth-féle iparpártolás, nemzeti színház, nemzeti múzeum) támogatását. A kaszinó tagjai részt vettek az 1848-as

forradalomban, az 1848/49-es függetlenségi harcban. Tagjai tanácstagként, majd városi képviselőtestületi tagként, szakbizottságok előadóiként szolgálták a város fejlődését.

A felvilágosult eszméket és szabadelvűséget képviselő kaszinónak a polgárosodás előmozdításában különösen a 19. században volt kimagasló szerepe. 1893-ig, a Jókai Kör megalapításáig a legfontosabb; a 20. században egyik legfontosabb kulturális egyesületnek számított a városban, mely tagjai révén a város és vonzaskörzete fejlődését is előmozdította.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

A Pápai Kaszinóról minden várostörténeti műben olvashatunk, de működésével önálló tanulmányok is foglalkoztak. A legfontosabb publikációk a következők:

– HARNOS Zoltán: Pápai Kaszinó. = Kaposy Lucian (összeáll.): Pápa város egyetemes leírása. Pápa, 1905. 258–261.

– HORVÁTH Elek: A 100 éves Pápai Kaszinó jubileumi ünnepei. = Pápai Hírlap 1934. november 17. 1–2.

– KÖVY Zsolt: A 150 éve alapított Pápai Kaszinó története. = Veszprém megyei honismereti tanulmányok XII. Pápa város és környéke helytörténeti kutatása. Szerk.: Hadnagy László. Veszprém, 1986. 53–73.

– HUDI József: Pápa szabadalmas mezőváros a reformkorban. = „A kényes úrfi s a rongyos baka”. Tanulmányok két halhatatlan pápai diákról. Petőfi Sándor, Jókai Mór. Szerk.: Mezei Zsolt. Pápa, 2001. 13–23.

– HUDI József (szerk.): Források Pápa város 1848/49. évi történetéből. Pápa, 2001. [A kötet reformkori fejezete a kaszinó rövid történetét, alapszabályait, rendeleteit is közli.]

– HUDI József: A pápai magyar színészet támogatói a reformkorban. = Szélesvíz 3 (2016) 2. sz. 68–73. [Az 1841-ben készült összeírás elemzése alapján megállapítható, hogy a pápai vándor színtársulatok fő támogatói egyúttal a kaszinó tagja. A kaszinó vezetői szervezik az 1841-es támogatási akciót is.]

– A Pápai Casino évkönyve (különböző címváltozattal) számos alkalommal megjelent: 1844., 1848., 1862., 1879., 1882., 1885., 1908.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: jelenleg nincs hivatalos címe.

III.

MELLÉKLETEK

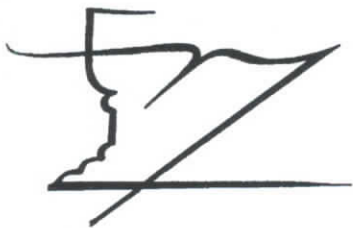
1. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek:

A Pápai Kaszinó jelentőségét az egyesület 50. jubileumán, 1884-ben **Bocsor István** főiskolai tanár, alapító tag a következőképpen foglalta össze: „Reformvágyak, szabadelvűség, hazafiság, nemzetiség honosodtak meg falai között, s mindennek mi honi jólétre vezethetett, szívesen nyújtott támkarokat. Mikor Kossuth tudósításai megérkeztek, mindenikünk egy-egy Demosthenesként vitatta a honi tárgyakat, s várta reménytől dagadó kebellet egy jövőnek eljövendését.” (BOCSOR István: Megnyitó beszéd. Tartotta a casino 50 éves jubileumán, 1884. decz. 31-én.; idézi: KÖVY 1986. 55.)

A Kaszinó történetét feldolgozó **Kövy Zsolt** gyűjteményi igazgató értékelése: „Tárgyilagos összegzést adva is elmondhatjuk, hogy a pápai Kaszinónak mindig voltak kiváló és önzetlen vezetői, magas szellemi színvonalon álló, s az egyesület fennmaradásáért áldozatokra is hajlandó tagjai. A Kaszinó vezetésében és támogatásában fontos szerepet töltöttek be az Eszterházy család tagjai. (...) Kisebb megszakításokkal ők voltak a főigazgatók, s majd az I. világháború után a díszelnökök. (...) A Pápai Kaszinónak minden korszakában voltak országos nevű tagjai, akik akár a tudományos munkásságuk, akár közéleti tevékenységük révén jelentősen hozzájárultak a város fejlődéséhez, ahhoz a megbecsüléshez, amiben Pápa városa, Dunántúl Athénjeként részesült.” (KÖVY 1986. 55–57.)

Mezei Zsolt könyvtárvezető támogató nyilatkozata (mellékelve).

2. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat.

PÁPAI REFORMÁTUS GYŰJTEMÉNYEK
KÖNYVTÁR — LEVÉLTÁR — MÚZEUM

8500 PÁPA, MÁRCIUS 15. TÉR 9. PF. 48. TEL/FAX: (89)-324-240, 310-193
HONLAP: www.extra.hu/gyujtemenyek E-MAIL: ref.lib@papacollege.hu
Levéltár E-MAIL: ref.leveltar@hu.inter.net

TÁMOGATÓI NYILATKOZAT

Dr. Hudi József levéltárvezetőnek, történésznek, a pápai reformkori egyesületek kutatójának a Pápai Kaszinó pápai értéktárba történő felvételét célzó javaslatával egyetérték, javaslatát támogatom.

Indoklás: a Kaszinó történeti szerepe elvitathatatlan, a magyar művelődéstörténetben elismert, a városi polgárok körében is széleskörűen ismert, feltétlen helye van a helyi és a Veszprém megyei Értéktárban.

Mezei Zsolt
könyvtárvezető

Pápa, 2018. május 21.